БОРЩІВСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ

ВІДДІЛЕННЯ «АГРОНОМІЯ. БУДІВНИЦТВО ТА ЦИВІЛЬНА ІНЖЕНЕРІЯ»

Циклова комісія *агрономічних дисциплін*

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач відділення
_____Володимир ГІЛЬТАЙ
31.08 _____ 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ ТВАРИННИЦТВА І БДЖІЛЬНИЦТВА

Галузь знань **H Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина**

спеціальність **H1 Агрономія**

ОПП **"Виробництво і переробка продукції рослинництва"**

Освітньо-професійна ступінь фаховий молодший бакалавр

2026-2027 навчальний рік

Програма навчальної дисципліни «Основи тваринництва і бджільництва» розроблена на основі ОПП Виробництво і переробка продукції рослинництва, затвердженої на засіданні педагогічної ради Борщівського агротехнічного фахового коледжу
від 27 серпня 2026 року протокол № 1

Розробник: Олег СТЕЦИШИН *викладач, спеціаліст другої категорії*

Робочу програму розглянуто на засіданні циклової комісії *агрономічних дисциплін*

Протокол від "_31__"___08___2026року № 2

голова циклової комісії _____ Ірина ДЕСНЕГА

Виписка з робочого навчального плану

Семестр	Кількість годин			
	Дена форма			
	Всього	У тому числі		
		Лекції	Практичні заняття	Самостійне вивчення
1	2	3	5	6
Основи тваринництва і бджільництва				

Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, спеціальність, , освітньо-професійний ступінь</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Кількість кредитів національних – ECTS – 3</td><td>Галузь знань
H Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина</td><td colspan="2" rowspan="2">Обов’язкова</td></tr>
<tr><td>Спеціальність – H1Агрономія</td></tr>
<tr><td></td><td rowspan="4">Освітньо-професійна програма
Виробництво і переробка продукції рослинництва</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Загальна кількість годин – 90</td><td colspan="2">семестр</td></tr>
<tr><td>3-й</td><td>4-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">60
Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="10"></td><td rowspan="10">Освітньо-кваліфікаційний ступінь:
Фаховий молодший бакалавр</td><td>год.</td><td>46 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>год.</td><td>14 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>год.</td><td>год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>год.</td><td>30год.</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік</td></tr>
</table>

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Тваринництво і бджільництво» є формування у здобувачів освіти комплексу теоретичних знань та практичних умінь щодо технологій ведення тваринництва і бджільництва, біологічних особливостей сільськогосподарських тварин і бджіл, раціонального годування, утримання, відтворення та розведення, а також ефективного використання їхнього потенціалу для одержання високоякісної, екологічно безпечної продукції.

Завданням вивчення дисципліни є:

1. Теоретичні :
Вивчення біологічних, фізіологічних та анатомічних особливостей основних видів сільськогосподарських тварин і медоносних бджіл;
Засвоєння наукових основ та принципів повноцінної годівлі, утримання та догляду за тваринами та бджолосім'ями;
Ознайомлення з сучасними технологіями виробництва продукції тваринництва (муніципального, фермерського та присадибного рівнів) і бджільництва;
Вивчення племінної справи, методів розведення тварин та селекційно-племінної роботи в бджільництві.

2. Практичні :
Оволодіння навичками оцінки екстер'єру, конституції та продуктивності сільськогосподарських тварин;
Набуття вмінь складати та коригувати раціони годівлі тварин залежно від їх статево-вікових груп та напряму продуктивності;
Оволодіння методиками догляду за бджолосім'ями у різні періоди року (весняна ревізія, підготовка до медозбору, зимова відгодівля, зимівля);

Методи: Під час проведення занять використовуються різні форми і методи навчання з впровадженням елементів проблемного характеру, особливо в заключній стадії вивчення дисципліни при проведенні практик з метою вивчення біологічних особливостей росту і розвитку сільськогосподарських культур. Лабораторні та практичні заняття допомагають здобувачам освіти закріпити набуті теоретичні знання та професійні навички з усіх розділів даної програми. Використання елементів контролю знань – тестів, елементів комп'ютерної техніки є доцільним в організації навчального процесу під час вивчення даної дисципліни.

Компетентності та результати навчання

Загальні компетентності	ЗК3.Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК5.Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК6.Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК7. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. ЗК8. Здатність працювати в команді
Спеціальні компетентності	СК5. Здатність розуміти основні біологічні та агротехнологічні правила і теорії, пов'язані з вирощуванням сільськогосподарських та інших рослин. СК6. Здатність вирощувати, розмножувати сільсько-господарські культури та здійснювати технологічні операції з первинної переробки і зберігання продукції. СК7. Здатність застосовувати в процесах виробництва, переробки і зберігання новітні прийоми, заходи, засоби для отримання високоякісної, екологічно безпечної, ринково привабливої сільськогосподарської продукції. СК8. Здатність розуміти фізіологічні процеси сільськогосподарських рослин для розв'язання виробничих технологічних задач. СК9. Прагнення до збереження навколишнього середовища. СК11.Здатність прогнозувати можливості реалізації сільськогосподарської продукції в умовах існуючого ринкового середовища. СК12. Здатність забезпечувати безпечність праці під час вирощування сільськогосподарських та інших рослин. СК14.Здатність дотримуватися в професійній діяльності норм інтелектуальної доброчесності.
Результати навчання	РН1. Застосовувати всебічні спеціалізовані емпіричні та теоретичні знання для розв'язання практичних ситуацій у сфері агрономії. РН2. Вільно спілкуватися державною мовою усно і письмово, у том у числі з професійних питань. РН4. Опановувати нові методи і технології, впроваджувати інноваційні принципи і методи для підвищення ефективності виробничої діяльності в агрономії. РН15.Планувати, аналізувати, контролювати й оцінювати власну роботу та роботу інших осіб у сфері агрономії та сільськогосподарського виробництва РН16.Організовувати та здійснювати управління виробничою діяльністю у сфері агрономії в умовах, що можуть зазнавати непередбачуваних змін. РН17. Вміти працювати самостійно і в команді, нести професійну відповідальність за результати роботи, дотримуватися норм та стандартів професійної етики для досягнення спільної мети. РН18. Застосовувати правові норми, норми з охорони праці, безпеки життєдіяльності у професійній діяльності. РН20. Здатність формувати культуру професійного мовлення.

Програма навчальної дисципліни

Вступ

Народногосподарське значення тваринництва і бджільництва.
Зв'язок між основними галузями сільського господарства, тваринництвом і рослинництвом. Вплив науково-технічного прогресу на розвиток тваринництва і бджільництва. Завдання галузі тваринництва і бджільництва згідно з рішеннями Уряду України. Зміст завдання і методи вивчення дисциплін, зв'язок з іншими дисциплінами навчального плану.

1.Основи тваринництва

1.1. Основи анатомії і фізіології с.г тварин

2.Основи анатомії і фізіології сільськогосподарських тварин Поняття про анатомію і фізіологію як біологічні науки. Будова і функції клітини.
3. Поняття про тканини, органи і системи органів в організмі тварин.
4. Будова і функція скелета, м'язів, шкірного покрову і молочної залози. Поняття про систему органів травлення.

Практичне заняття 1

Вивчення будови скелета. Вивчення будови тваринного організму за альбомами та на живих об'єктах. Ознайомлення з гістологічною будовою молочної залози.

1.2. Основи розведення сільськогосподарських тварин

5. Походження та еволюція свійських тварин.
6. Поняття про породу. Основні фактори породоутворення. Класифікація порід. Поняття про ріст і розвиток тварин. Методи обліку росту і розвитку тварин. Вплив чинників на ріст і розвиток.
7. Походження та еволюція свійських тварин.
Поняття про породу. Основні фактори породоутворення. Класифікація порід.

Практичне заняття 2

Контроль за ростом і розвитком тварин. Визначення середньодобового, абсолютного і відносного приростів тварин. Вивчення статей тіла на живих тваринах, муляжах. Мірні інструменти та точки взяття промірів. Ознайомлення з міченням тварин. Зоотехнічний і племінний облік

1.3. Основи годівлі сільськогосподарських тварин

8. Значення повноцінної годівлі сільськогосподарських тварин у підвищенні їх продуктивності, зниження собівартості продукції. Комплексна оцінка поживності кормів. Корми та їх характеристика.
9. Поняття про кормові норми і раціони. Методика складання раціонів, їх економічна ефективність. Типи годівлі.
10. Значення повноцінної годівлі тварин. Поживність і перетравність кормів. Хімічний склад кормів. Поняття про раціон годівлі.
11. Фактори, що впливають на склад, поживність, перетравлюваність і якість кормів. Класифікація кормів. Технологія заготівлі і зберігання сіна, силосу, сінажу.

Практичне заняття 3

Ознайомлення з хімічним складом кормів, Вивчення поживності та проведення розрахунку виходу поживних речовин у врожаї з 1/га кормових культур. Ознайомлення з оцінкою якості кормів за зовнішніми ознаками. Освоєння методики складання раціонів для різних видів тварин залежно від їх живої маси та продуктивності.

1.4. Спеціальне тваринництво

12. Народногосподарське значення скотарства як галузі тваринництва. Біологічно-господарські особливості великої рогатої худоби. Структура стада залежно від спеціалізації господарства. Особливості утримання і годівлі свиней.
13. Народногосподарське значення птахівництва. Біологічні та господарські особливості птиці. Народногосподарське значення конярства як галузі. Біологічні та господарські особливості коней.
14. Народногосподарське значення. Сучасний стан і тенденції розвитку свинарства. Біологічні та господарські особливості свиней. Особливості утримання і годівлі свиней.

1.5. Технологія виробництва молока і яловичини

16. Сучасний стан галузі скотарства в Україні. Народногосподарське значення скотарства як галузі. Біологічні та господарські особливості великої рогатої худоби.
17. Сухостійний період і лактація тварин.Фактори впливу на молочну продуктивність. Хімічний склад і харчова цінність молока.Санітарно-гігієнічні умови одержання молока і його первинна обробка.

1.6.Основи зоогігієни і ветеринарії

18. Зоогігієнічні та ветеринарно-санітарні вимоги до тваринницьких приміщень. Мікроклімат тваринницьких приміщень.Зоогігієнічні вимоги до кормів і води.

Практичне заняття 4,5

Ознайомлення з плановими породами великої рогатої худоби, свиней, овець, коней та птиці, які розводять в Україні.

Ознайомлення з обліком молочної та м'ясної продуктивності. Вивчення надоїв молока за місяць лактації, одновідсоткового молока і кількості молочного жиру за лактацію. Визначення забійної маси та забійного виходу.

2.Основи бджільництва

19. Поняття про медоносну базу бджільництва та її класифікації
Медоносна база бджільництва і використання бджіл для запилення сільськогосподарських культур
Кормова база бджільництва. Продукти, що збирають бджоли з росли.
20. Характеристика найважливіших медоносних рослин та поняття медозбору
Характеристика медоносних угідь, основи медоносних і пилкових рослин. Вплив факторів на виділення нектару і урожайності сільськогосподарських культур.
21Використання бджіл для запилення сільськогосподарських культур
Організація запилення ентомофільних культур відкритого і закритого грунтів.

2.2.Утримання і розмноження бджіл

22. Сезонні роботи на пасіці. Правила проводження з бджолами. Весняні роботи на пасіці. Весняна ревізія бджолиних сімей. Розширення гнізд.
23. Способи формування нових сімей. Природне роїння. Штучне розмноження бджолиних сімей. Способи підготовки і використання бджолосімей на медозборі.

Практичне заняття 6 -7

Ознайомлення на пасіці з утриманням бджолиних сімей у вуликах різних систем.

Структура навчальної дисципліни

Назва розділу та теми	Всього	Кількість годин			Самостійне вивчення
		Всього	у тому числі		
			Теоре-тичні	Прак-тичні	
Вступ	4	2	2	-	2
1. Основи тваринництва					
Основи анатомії і фізіології с.г тварин	12	8	6	2	4
Основи розведення с.г тварин	12	8	6	2	4
Основи годівлі с.г тварин	14	10	8	2	4
Спеціальне тваринництво	14	8	8		6
Технологія виробництва молока і яловичини	12	10	4	4	2
Основи зоогігієни і ветеринарії	2	2	2		
Всього	68	44	36	10	22
2.Основи бджільництва					
Медоносна база бджільництва і використання бджіл для запилення с.г культур	14	10	6	4	4
Утримання і розведення бджіл	8	4	4	-	4
Всього	**90**	**60**	**46**	**14**	**30**

Теми практичних занять

1.Вивчення будови скелета. Вивчення будови тваринного організму за альбомами та на живих об'єктах.	2
2. Контроль за ростом і розвитком тварин. Визначення середньодобового, абсолютного і відносного приростів тварин.	2
3. Ознайомлення з хімічним складом кормів, Вивчення поживності та проведення розрахунку виходу поживних речовин у врожаї з 1/га кормових культур.	2
4-5 Ознайомлення з плановими породами коней, великої рогатої худоби, свиней, овець та птиці, які розводять в Україні.	4
6-7 Ознайомлення з медоносними рослинами. Визначення потреби господарства у бджолиних сім'ях для запилення сільськогосподарських культур.	4
Всього	**14**

Теми самостійних занять

№	Тема	Кількість годин
1	Добір і підбір с. г. тварин.	2
2	Сучасні технології підготовки кормів до згодовування.	2
3	Технологія виробництва яловичини.	2
4	Первинна обробка молока.	2
5	Особливості утримання і годівлі птиці.	2
6	Причини виникнення незаразних захворювань у тварин.	2
7	Технологія заготівлі і зберігання кормів.	2
8	Догляд за пасовищами.	2
9	Система органів розмноження	2
10	Будова і функції молочної залози тварин	2
11	Методи розведення с. г. тварин.	2
12	Тривалість життя с. г. тварин.	2
13	Санітарно-гігієнічні умови одержання молока.	2
14	Склад і харчова цінність м'яса	2
15	Робоча продуктивність коней	1
16	Хвороби, вороги і шкідники бджіл	1
	Всього	**30**

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма з дисципліни
2. Робоча навчальна програма з дисципліни
3. Плани навчальних занять
4. Конспекти лекцій з дисципліни
5. Інструкційно-методичні матеріали до практичних занять
6. Інструкції з техніки безпеки на робочих місця
7. Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу здобувачів освіти

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1.Броварський В. Д., Барановський Д. І., Адамчук Л. О. Бджільництво: підручник. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2019. 480 с.
2.Ібатуллін І. І., Пановик В. М., Криворучко Ю. І. та ін. Технологія виробництва продукції тваринництва: підручник. Вінниця: Нова Книга, 2018. 560 с.
3.Богданов Г. О., Руденко Є. В., Бащенко М. І. Годівля сільськогосподарських тварин: підручник. Київ: Аграрна наука, 2020. 612 с.
4.Галатюк О. Є., Романішина Т. О. Хвороби та шкідники медоносних бджіл: навчальний посібник. Житомир: Поліський національний університет, 2021. 328 с.
5.Захаренко М. О., Шевченко Л. В., Поляковський В. М. Зоогігієна та санітарія в тваринництві: підручник. Київ: Видавничий центр НУБіП України, 2022. 440 с.
6.Адамчук Л. О. Продукти бджільництва: технології одержання та переробки: посібник. Київ: Аграрна наука, 2022. 240 с.

Додаткові

1.Броварський В. Д., Величко С. М., Папченко О. В. Методики досліджень у бджільництві: навчальний посібник. Київ: НУБіП України, 2020. 210 с.
2.Буркаліна Т. В., Поворознюк О. М. Практикум з розведення та селекції сільськогосподарських тварин. Миколаїв: МНАУ, 2021. 195 с.
3.Методичні вказівки до виконання лабораторно-практичних робіт з дисципліни «Тваринництво і бджільництво» / Уклад.: О. М. Коваль, В. І. Савченко. Дніпро: ДДАЕУ, 2023. 112 с.
4.Постоєнко В. О., Постоєнко Г. В. Оцінка якості та безпечності продукції бджільництва і тваринництва: методичний посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2024. 180 с.

5.Дудаш А. В. та ін. Основи ветеринарної медицини та загального тваринництва. – К.: Аграрна освіта 2021.

Інформаційні ресурси

1. http://www.cul.com.ua/preview/osnovy%20tvarinn%20Peshuk.pdf
2. http://pidruchniki.ws/11570718/rps/tvarinnitstvo
3. http://ua.textreferat.com/referat-3506-1.html
4. http://repo.sau.sumy.ua/handle/123456789/811
5. http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2267

Засоби діагностики результатів навчання

Мультимедійні презентації
Платформа Google Classroom

Форми поточного підсумкового контролю знань

1. Тестовий контроль
2. Захист звітів
3. Усне опитування
4. Письмове опитування
5. Залік

Політика навчальної дисципліни

• Порушення термінів виконання завдань та перескладання. Відпрацьовувати пропущені заняття відповідно до графіку проведення консультацій та за допомогою технологій дистанційного навчання.

• Політика щодо академічної доброчесності. Дотримуватись принципів академічної доброчесності, правил цитування під час створення презентацій, відповідей на заняттях, підготовки доповідей, курсових проектів (робіт).

• Політика щодо відвідування занять. Відвідування занять є обов'язковим. У зв'язку з відсутністю на заняттях з поважної причини (хвороба, стажування) навчання може здійснюватися із застосуванням дистанційних технологій навчання.

Критерії оцінювання результатів навчання за 4-х бальною шкалою

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Здобувач освіти демонструє глибокі, міцні та системні знання з усіх розділів дисципліни «Тваринництво і бджільництво» (біологічні особистості різних видів сільськогосподарських тварин і бджіл, технології їх утримання, годівлі, розведення та одержання продукції). Впевнено орієнтується у методах оцінки екстер'єру, складає та аналізує раціони годівлі, вільно проводить розрахунки продуктивності, розуміє технологічний цикл догляду за бджолосім'ями у різні періоди року. Вміє пов'язувати теоретичні знання з практикою, вільно розв'язує ситуаційні завдання, використовує фахову термінологію та аргументує свої відповіді. Практичні роботи виконані повністю грамотно, охайно та без помилок.
«Добре»	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом у повному обсязі, добре розуміє основні поняття з тваринництва та бджільництва, але при відповіді може допускати незначні неточності або обмовки, які самостійно виправляє після зауваження викладача. Виконує практичні завдання (розрахунок норм годівлі, будова вуликів, заходи підготовки бджіл до зими тощо), але потребує незначних підказок у складних розрахунках чи методах. Добре володіє фаховою термінологією, робить правильні висновки, але іноді відчуває труднощі при порівняльному аналізі чи розв'язанні нестандартних виробничих ситуацій.Дисципліновано виконує завдання, робить поодинокі несуттєві помилки в розрахункових частинах.
«Задовільно»	Засвоєно лише основний (базовий) матеріал. Знання мають фрагментарний або описовий характер, відповідь недостатньо послідовна. Практичні завдання виконуються за допомогою викладача або за аналогічним зразком. Допускаються помилки у формулах, розрахунках раціонів, визначенні порід чи технологічних процесів у бджільництві/тваринництві. Складнощі у формулюванні висновків, плутанина у спеціальній термінології, відсутність глибокого розуміння причинно-наслідкових зв’язків у технології виробництва

	продукції.Для виконання завдань потрібні додаткові пояснення та контроль з боку викладача.
«Незадовільно»	Демонструє незнання більшої частини навчального матеріалу, допускає грубі помилки у базових поняттях дисципліни «Тваринництво і бджільництво». Не володіє елементарними навичками виконання практичних робіт, не може виконати базові розрахунки навіть за підказками. Не володіє фаховою термінологією, відсутні логіка та зв'язок у відповідях. Відмовляється від відповіді або демонструє повну неспроможність виконати завдання самостійно.